

Nr B 142

Av herr Spångberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr B 31, angående pensionsreglering för statsanställda m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr B 31/1958 (nr 157/1958) angående pensionsreglering för statsanställda m. m. innebär i huvudsak, förutom utsträckning av pensionsrätten till betydande grupper som hittills icke haft dylik rätt eller erlagt härav betingade avgifter, dels ortsguppering av pensionerna, dels förbättringar av egenpensionen och av familjepensionen. Den senare kommer i och med att den automatiskt följer med i ortsgupperingen och blir beroende av gynnsammare villkor även i övrigt i en avgjort förmanlig särställning i förhållande till hittills gällande familjepensionering. Av betydelse är också att de blivande pensionärerna föreslås under den aktiva tiden få kompensation för erlagda förhöjda folkpensionsavgifter.

För de redan pensionerades del erbjuder propositionen endast att de blivande standardtilläggen på folkpensionen skall utgå ograverade, således utan samordning, intill dess summan av utgående statspension och folkpension når upp till nivå med pensionerna i ortsgrupp 3, som är den lägsta enligt i propositionen föreslagen pensionsreglering. Denna förbättring får således icke någon verkan förrän vederbörande nått folkpensionsåldern, 67 år, oavsett hur tidigt tjänstepensionsåldern inträtt. Likväl får de många, som vid tjänstepensionsålderns inträde har flera år kvar till 67 års ålder, utan kompensation vidkännas de efter hand stegrade folkpensionsavgifterna och därmed betala dessa avgifter av en pension som enligt propositionen varken avses bli ortsgupperad eller eljest föremål för reglering.

En väsentlig förändring är att pensionerna skall utgå med viss procent av befattningshavarens verkliga lön enligt vid avgången gällande lönetabell och därmed ortsgupperade. Lönerna har varit avvägda efter dyrortsförhållandena ända från 1920-talets början. De flesta av nuvarande pensionärer har således hela den aktiva tiden uppburit ortsgupperade löner. Redan då detta lönesystem på sin tid genomfördes var det ett önskemål, att jämväl pensionerna skulle tillrättaläggas efter indelningen i dyrorter. När nu detta omsider sker är bakgrunden icke minst den att den allt allmänare regelmässiga pensioneringen av privatanställda grundas på lönen, sådan densamma verkligen utgått till den anställde, och inte på löner på en helt annan ort, där vederbörande aldrig varit anställd och avlönad. I verkligheten innebär inplaceringen hittills av pensionerna i en lägre ortsgrupp en

kännbar standardsänkning vid pensioneringen *ända ner till 54 procent av den senast uppburna lönen*. För en viss grupp blir sänkningen ännu större, nämligen för personal i arvodesbefattning inom försvaret, som uppburit lön enligt senast gällande tabeller men får tillträda pension enligt grunder som gällde före den 1/7 1952, vilket i så fall för dem medför en standardsänkning som på 5-ort går ner till ca 47 procent av den senast uppburna lönen. Angående denna grupp har dock förklarats att en justering i rättvis riktning avses ske innan det i propositionen föreslagna pensionsreglementet träder i kraft den 1 juli 1959.

Tanken bakom pensionens utmätande med ledning av lön på en lägre ortsgrupp än den verkliga var tydligen på sin tid att pensionären borde kunna anpassa sig genom att flytta till billigare ort. Om detta någon gång varit praktiskt möjligt att realisera i nämnvärd omfattning, så är i varje fall numera en dylik utväg sedan länge ur räkningen på grund av svårigheten att uppdriva ny bostad av rimlig standard ens i orter som mer eller mindre håller på att avfolkas i samband med flykten från landsbygden. Man kan ju inte begära att pensionärer från tätorter skall anpassa sig i förhållanden i fråga om bostäder m. m. som andra människor på allt sätt söker komma ifrån. Till detta måste läggas en rent mänsklig faktor som även pensionärer bör ha rätt att åberopa, nämligen att det icke anses lämpligt att vid framskriden ålder bryta upp från en invand miljö och umgängeskrets och komma som främling till en ny ort och miljö, vilket gäller även vid ett återvändande efter flera årtionden till den ursprungliga hemorten. Att pensionären icke skall tvingas flytta på sig bara av det skälet att tillträdet av pension betyder en kraftig standardsänkning är numera erkänt också i och genom det nu föreliggande förslaget till pensionsreglering.

År 1947 genomfördes en pensionsreglering som bl. a. medförde att f. d. statsanställda pensionerade enligt tidigare gällande bestämmelser, betecknade som äldre, nyare och nyaste, samtliga lyftes upp till den föreslagna nya pensionsregleringen. Förslaget härom — proposition nr 284/1947 — hälsades med allmän tillfredsställelse. Ett enhetligt pensionssystem var också ägnat att minska arbetsbördan och behovet av arbetskraft — ytterligare sådan — inom de ämbetsverk som hade att realisera beslutet. I samband med denna pensionsreglering uttrycktes från ett flertal håll med inflytande på saken att man icke vidare borde tillåta en anhopning av äldre pensionssystem. Enhälligt anförde bankoutskottet då bl. a. följande:

Trots de betydande kostnader, som föranledes av ifrågavarande omläggning, anser sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, vilket — samtidigt som det åstadkommer önskvärd enhetlighet och förenkling på pensionsväsendets område — tillgodoser ett sedan länge framfört rättvisekrav från pensionstagarnas sida.

Riksdagen gav enhälligt sitt bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Några år framåt existerade därpå efter 1947 års pensionsreglering ett enhetligt pensionssystem. I början av 1950-talet kom emellertid i anslutning till då företagna revisioner av tjänsteförteckningen (på civila och militära områden samt beträffande chefsposter) ändringar i lönerna och därmed i pensionshänseende för i vissa fall avsevärda grupper. De redan pensionerade på av nämnda revisioner berörda områden ansåg sig då berättigade till samma förhöjningar i sina pensioner och motiverade dessa anspråk med att de i regel fått fullgöra sin tjänst under samma och ofta till och med mera krävande betingelser av olika art — exempelvis under personalbrist, beredskap etc. — än den personal som hade medgivits uppflyttning i fråga om löner och följaktligen också pensioner. Sålunda framförda anspråk avvisades dock med att det var fråga om följdverkningarna av en tjänsteförteckningsrevision och ej om en pensionsreglering i egentlig bemärkelse. I fråga om den nu föreliggande propositionen angående *pensionsreglering* kan nämnda argument givetvis icke äga giltighet. Snarare bör den ovedersägliga egenskapen av pensionsreglering förbinda till en reglering jämväl av redan utgående pensioner.

Ytterligare ett förhållande synes här böra komma i åtanke, nämligen att en alltför mycket pressad standard i och med pensioneringen gör pensionären nödsakad att se sig om efter inkomstförstärkning, varvid han blir konkurrerande på en kanske redan förut hårt ansträngd arbetsmarknad.

Det synes sålunda att mycket starka skäl ur olika synpunkter talar för att pensionsreglering enligt Kungl. Maj:ts förslag tillämpas även på redan pensionerade f. d. statsanställda. Den väsentligt lägre pensionsnivå och därmed lägre levnadsstandard som dessa enligt propositionen avses bibehållas vid har hos de äldre pensionärerna väckt stor besvikelse och bitterhet. De fattar det som en stor orättvisa att de enligt det nya pensionsreglementet skall utgöra en tillbakasatt klass pensionärer jämfört med yngre, efter den 1 april 1958 pensionerade statliga befattningshavare. Det kan över huvud icke anses med rättvisa förenligt att det i fortsättningen skall finnas två grupper statliga pensionärer, en grupp sådana med förbättrade förmåner och högre levnadsstandard och en omfattande de äldre med lägre förmåner och lägre standard. Känslan för rättvisa synes förbjuda upprättandet av en dylik skiljemur mellan äldre och yngre pensionärer, alldeles oavsett att det på ett stötande sätt strider mot 1947 års riksdagsbeslut. De tillskott som följer av folkpensionens beräknade utveckling blir för övrigt avsevärt mindre än vad de utges för, enär en del härav skulle utgå som hittills också med fortsatt tillämpning av samordningen.

Skulle propositionen bifallas oförändrad, således med uteslutande av de redan pensionerade, blir läget faktiskt lika otillfredsställande som före 1947; det blir nämligen en äldre, en nyare (1952 års) och en nyaste pension

av 1958 (den nu föreslagna) med vad detta allt måste komma att innebära av ändringskrav och olägenheter i övrigt.

Det föreliggande förslaget till pensionsreglering grundar sig på en förhandlingsöverenskommelse mellan civilministern och de statsanställdas huvudorganisationer utan att pensionärerna, som dock har en egen riksorganisation — Pensionerade statstjänstemäns riksförbund med över 23 000 medlemmar — haft något tillfälle att själva genom egna representanter påverka förhandlingarna och den föreliggande överenskommelsen. De borde naturligtvis ha lämnats möjlighet att genom sin riksorganisation delta i överläggningarna. Det skulle ha varit till båtnad för alla parter om statspensionärernas riksorganisation för länge sedan enligt upprepade framställningar tillerkänts att på eljest vanligt sätt förhandla rörande föreliggande pensionsfrågor. De äldre statliga pensionärerna är i nuvarande läge icke bundna av den i propositionen åberopade överenskommelsen och har således full frihet att såväl i princip som i detaljer göra sina anspråk på likställighet med yngre pensionärer gällande. Ett enhälligt krav föreligger från deras sida om en reglering av före den 1 april 1958 utgående pensioner i överensstämmelse med det nya pensionsreglementet, vilket skulle innebära ett fullföljande av den princip som — under enhälligt erkännande från skilda håll — av statsmakterna godtogs i och med 1947 års pensionsreglering.

Upprepade gånger har i riksdagen motionerats om likställighet i princip mellan pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar och motsvarande pensionärer vid statens järnvägar. Motionerna har dock avslagits under framhållande av, bl. a., att dessa pensionärer sedan de övertagits av staten kommit i ett gynnsammare läge än de kunde räkna med om respektive företag fortsatt samt också att staten ej hade några rättsliga förpliktelser mot före övertagandet pensionerade; det var »ett statligt inskridande av humanitära bevekelsegrunder» när de även i fortsättningen fick pensioner. Innan ett sådant uttalande som det sistnämnda gått till offentligheten har givetvis undersökts hur det rättsligt ställer sig med pensionsförmåner ur synpunkten av att dylika enligt en numera allmänt erkänd uppfattning utgör uppskjuten lön. Återstår alltså de humanitära bevekelsegrunderna, ett begrepp som förefaller svårt att godta i förevarande sammanhang, där det rör sig om personal som arbetat hela sitt liv inom företag av stor betydelse ur allmän synpunkt. Där dessa företag inte alltjämt är ekonomiskt lika bärkraftiga som övriga statsbanor har de dock på sin tid fyllt en lika viktig samhällelig uppgift som dessa tills de så småningom konkurrerades ut av andra kommunikationsmedel, ej sällan statsägda eller av staten mer eller mindre gynnade. Den grupp f. d. anställda som det här rör sig om fick ofta under sin aktiva tid vidkännas företagets efter hand försämrade läge i form av låst lönesättning och betungande arbetsförhållanden. De förefaller om-sider vara av i vart fall billighetsskäl berättigade att bli i pensionshänseende

likställda med övriga av staten pensionerade anställda. Att slutgiltigt ordna denna angelägenhet förefaller stunden inne i samband med nu föreliggande pensionsreglering.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr B 31/1958 besluta,

att pensionsbestämmelserna i det föreslagna reglementet skall äga tillämpning jämväl beträffande före den 1 april 1958 pensionsavgångna statsanställda och före nämnda datum till familjepension berättigade

samt att pensionärer som övertagits från enskilda järnvägar skall i pensionsavseende jämföras med pensionärer vid statens järnvägar.

Stockholm den 2 juli 1958

Aug. Spångberg

Artur E. Lundqvist

Olof Andreasson

Nils Odhe

Lisa Johansson

Hernfrid Bark

Eric W. Johanson

Ivar Jansson

Edvin Gustafsson

Kalix

Bogla

Ernst Jacobsson

Sven Mellqvist